

Akademien för utbildning och ekonomi

Lärares syn på likvärdig betygsättning
- *En intervjustudie med fyra grundskolelärare*

Fredrik Rautiainen
November 2011

Examensarbete, 15 högskolepoäng
Didaktik

Lärarprogrammet
Handledare: Jan Grannäs
Examinator: Christina Gustafsson

Rautiainen, F. (2011). *Lärares syn på likvärdig betygssättning. En intervjustudie med fyra grundskolelärare*. Examensarbete i didaktik Lärarprogrammet. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Syftet med detta examensarbete är att undersöka fyra lärares erfarenheter av bedömningsfrågor, kopplade till betygssättning, i det nuvarande mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet. Mer specifikt fokuseras utgångspunkten om likvärdighet i den svenska skolans nuvarande betygssystem.

År 2000 gjorde Skolverket en granskning av betygssättningen i ett stort antal skolor i Sverige. Resultatet av granskningen visade att det råder förvirring gällande vårt nuvarande betygssystem. Enligt läroplan för den obligatoriska skolväsende (Lpo 94) så skall lärare bedöma sina elever likvärdigt. Detta är något som lärarna har uttryckt att har varit problematiskt och skolverket anser att likvärdig bedömning är deras svåraste fråga.

Under lärar- och rektorsutbildningar skulle betyg och bedömningsfrågor få ett större utrymme efter år 2004. Det är läraren som undervisar elever som är den som skall avgöra vilket betyg en elev är värd. Betygsättning är en myndighetsutövning emot eleven som kan få stora konsekvenser för eleven i framtiden. Betyget avgör vilka skolor eleven kommer in på efter högstadiet och på så vis påverkar betyget elevens framtida möjlighet till arbete. Studiens problemområde behandlar hur lärare kan göra för att elever i år nio skall få ett likvärdigt betyg enligt vårt nuvarande betygssystem.

Studies teoretiska bakgrund börjar med att redogöra för hur det svenska betygssystemet har utvecklats. Från de första betygen från slutet på 1800-talet till dagen kunskaps- och mål relaterade betyg. Sedan följer en redogörelse över vårt nuvarande betygssystem. Om styrdokumentet, bedömningsgrunder och vad likvärdighet innebär.

Studien är av kvalitativ form och data har samlats in genom semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna behandlar hur lärarna arbetar och vad de tänker på när de planerar och bedömer och vad de anser vara betygsgrundade samt hur de ser på den personliga aspekten mellan lärare och elev.

Resultatet av studien visar att lärarna utgår från kursplanen när de gör sin planering och att de använder lokala betygs-kriterier i sin bedömning. Åsikterna om hur en elevs personlighet kan påverka betygsbedömningen går isär. Lika så gör synen på de nationella proven, två av lärarna anser inte att de nationella proven skall påverka ett betyg negativt medan en anser att de nationella proven påverkar lika mycket som alla andra delar. Användandet av professionella samtal lärare emellan gällande betygsfrågor hör inte till vanligheten utan nästan uteslutande bara vid rättning av de nationella proven.

En slutsats kan dras att det är svårt att ge en elev ett likvärdigt betyg med vårt nuvarande betygssystem men för att närma oss likvärdighet så behöver lärarna samarbeta med varandra och med andra skolor. Skolor behöver använda samma betygskrav för att likvärdighet skall vara möjlig.

Nyckelord: bedömning, betyg, likvärdig.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Arbetets struktur	2
Syfte	2
Frågeställning	2
Bakgrund	3
Betygens historia	3
Betygssystemet utvecklas	4
Kunskaps- och målrelaterade betyg	5
Styrdokument	5
Betyg	6
Bedömningsgrunder	6
Likvärdighet	7
Medbedömning	7
Särskilda behov	8
Nationella prov	8
Kritik mot kunskaps- och målrelaterade betygssystemet	9
En ny betygsskala	10
Sammanfattning	10
Metod	11
Metodval	11
Genomförandet	11
Avgränsning	11
Semistrukturerad intervju	12
Utförande	12
Urval	13
Pilotintervju	13
Resultat	14
De intervjuade	14
Lärarnas erfarenheter och framtidsyn	14
Lärarnas arbetsätt och betygsättning	16
Diskussion	20
Metoddiskussion	24
Källförteckning	25
Bilaga 1 – Informationsbrev	27
Bilaga 2 - Intervjufrågor	28

Inledning

År 2000 gjorde Skolverket en granskning av betygsättningen i ett stort antal skolor i Sverige. Resultatet av granskningen visade att det råder förvirring gällande vårt nuvarande betygssystem. Lärare ansåg att det var svårt att sätta ett likvärdigt betyg på elever. De lokala betygskriterierna som olika skolor hade utformat stämde inte överens med de nationella betygskriterierna. Detta leder till att betygen i Sverige inte blir jämförbara. För att få kontroll på problemet så utvecklade Skolverket en handlingsplan år 2004. I denna handlingsplan ingick likvärdighetsinspektioner som skulle göras i olika skolor samt att utbildning i betygsättning skulle bli viktigare under lärar- och rektorsutbildningar (Skolverkets allmänna råd, 2004).

Stukat (2005) menar att det ofta uppstår ett spontant intresse att undersöka en frågeställning, inte sällan är det den egna lärarutbildningen som är upphovet. Jag har själv gått på lärarutbildningen medan Skolverket handlingsplan blev aktuell. Jag kan själv säga att jag under min lärarutbildning inte har märkt att ett större fokus har lagts på området om betyg och bedömning.

Som lärare i den svenska skolan idag så har vi skyldighet till att betygsätta våra elever likvärdigt enligt Lpo 94. När lärare skall sätta betyg utgår de från de betygskriterier som finns i kursplanerna i de olika ämnena. Frågan är om den information som finns tillgänglig för lärare är tillräcklig för att kunna sätta ett likvärdigt betyg för eleverna? Skolverket skriver så här om vikten med ett likvärdigt betyg:

Betygsättning och utfärdande av betyg utgör, i vart fall när det gäller slutbetyg, myndighetsutövning gentemot eleven. I bestämmelserna klargörs att det är läraren som har ansvaret att sätta betyg. Läraren gör vid betygsättningen en värdering av elevens studieresultat, en värdering som har stor betydelse för elevens möjligheter att komma in på andra utbildningar och för att få arbete. Slutbetyget har med andra ord rättsverkningar för eleven och det finns ytterst begränsade möjligheter att ändra på ett slutbetyg. Det är därför viktigt att bestämmelserna om bedömning och betyg tillämpas på ett likvärdigt och rättssäkert sätt (Skolverkets allmänna råd, 2004, s.).

Enligt Skolverket så är det lärarens uppgift att sätta betyg på de elever som läraren har undervisat. Med det menas att ingen annan kan ändra det betyg som läraren anser att en elev är värd. Bara om flera lärare har undervisat samma elev i samma ämne så kan rektorn få avgöra betyg om lärarna inte kan enas om betyget. En elev skall erhålla betyg fyra gånger under sin skoltid. Efter höst- och vårterminen i år åtta samt efter höst- och vårterminen i år nio. Det betyget en elev får efter avslutad skolgång efter sin sista termin i år nio är elevens slutbetyg (Skolverkets allmänna råd, 2004).

Skolverket är medveten om problemet med betygsättning och har därför utformat olika hjälpmedel för lärare. Bland dessa hjälpmedel finns en tryckt föreskrift som heter *Lokal planering för likvärdig bedömning* utgiven 2004. I denna text hittar man som lärare, elev eller förälder förklaringar och råd på hur betygskriterier och kursplaner skall tolkas. I texten konstaterar Skolverket också att likvärdighet i betygsbedömningen är styrdokumentens svåraste fråga.

Arbetets struktur

Efter inledningen följer en beskrivning av syfte och frågeställning för arbetet. Följd av litteraturgenomgången som bygger på tidigare forskning, läro- och kursplaner och annan intressant litteratur om ämnet likvärdig betygsbedömning. Efter litteraturgenomgången följer metoddelen där jag beskriver arbetets tillvägagångssätt, sedan följer resultatdelen där jag redovisar mina intervjuer. Till sist i arbetet kommer diskussionsdelen där jag kommer att diskutera det material jag har arbetat fram genom intervjuer och litteratur.

Syfte

Syftet med detta examensarbete är att undersöka fyra lärares erfarenheter av bedömningsfrågor, kopplade till betygssättning, i det nuvarande kunskaps- och målrelaterade betygssystemet. Mer specifikt fokuseras utgångspunkten om likvärdighet i den svenska skolans nuvarande betygssystem.

Frågeställning

Utifrån mitt syfte så har jag formulerat följande frågor:

Hur kan lärare göra för att elever i år nio skall få ett likvärdigt betyg enligt vårt nuvarande betygssystem?

Vad är det som orsakar problem med betygssättningen i ett kunskaps- och målrelaterat betygssystem?

Bakgrund

I denna del så kommer jag att undersöka tidigare forskning inom ämnet likvärdig bedömning. Jag kommer även att kort gå igenom betygets utveckling från slutet av 1800-talet. Jag skall reda ut begreppet likvärdighet och se om likvärdighet går att uppnå. Sedan skall jag ge en bild över vad det är lärare skall grunda sin bedömning på. Jag skall genom min litteraturredel försöka visa vad lärare har får befogenheter och vilka problem de kan stöta på i betygsättningen. Jag vill att detta arbete skall visa svårigheterna lärare ställs inför när det gäller betygsfrågor.

Betygens historia

Betyg och skola är något som har gått hand i hand i Sveriges historia. I 1920 års skolordning bestämdes det att eleverna i skolan skulle få betyg. Betygen bestod av en fyrgradig bokstavsskala, A, B, C och D. Lärarna gav även sina elever betyg i uppförande och flit. Flit kom senare att övergå till ordning (Davidsson, Sjögren & Werner, 2004). Redan under 1800-talet har man hittat uppgifter om att betyg användes i skolan. Flit och ordning tillsammans med kunskaper i de olika ämnena var en del av betygskalan som kunde se ut så här:

- A- Berömlig insikt, berömlig flit
- B- Godkänd insikt, godkänd flit
- C- Försvarlig insikt, förvarlig flit
- D- Otillräcklig insikt, otillräcklig flit

Eleverna kunde även bedömas utifrån sin ekonomiska situation. Omdömena de kunde få var A – förmögen B – behållen C- behövande D – Fattig. Skolans kontrollbehov påminde om det som kyrkan hade haft tidigare i Sverige (Andersson, 1999). Betygens syfte har sedan 1940-talet varit anknutna till urvalet av högre studier. Andersson (1999) konstaterar att urvalsprocessen är det som upprör och väcker starka känslor hos människor. Under 1930 och 1940 talet ökade antalet personer som sökte vidare studier vid realskola och folkhögskola. Till följd av det ökade antalet sökande fick inte alla plats på de olika skolorna och därför började betygen användas som urvalsinstrument (Davidsson, Sjögren & Werner, 2004). Att betyg används som urvalsinstrument för högre studier har minskat genom åren. Nu finns det flera sätt att ansöka till högre studier på, man kan genom högskoleprov få en plats på en högskola. Vissa skolor använder sig av intervjuer eller arbetsprov vid antagningen (Andersson, 1999). År 1930 övergick den svenska skolan till en sjugradig skala. Det gjordes för att lärarna skulle kunna ge ”rättvisare” betyg till sina elever. Redan då var intresset för ett värdigt betyg stort. Detta betygssystem skulle komma att gälla långt fram på 1960- talet. Så här såg betygskalan ut:

Läroämnen

A = Berömligt, a = Med utmärkt beröm godkänd, AB = Med beröm godkänd, Ba = icke utan beröm godkänd, B = Godkänd, Bc = Icke fullt godkänd, C = Otillräcklig.

Ordning

A= Mycket god, B = God, C =mindre god.

Uppförande

A = mycket gott, B = Gott, C = mindre gott, D = Klandervärt.

Vad som krävdes för att få ett visst betyg var lärarens ensak vilket resulterade i att det inte gick att jämföra betyg runt om i Sverige. Lärarna skulle utgå från fixerade kunskaper och

färdigheter. Detta visar att betygskriterier var på framkommande (Andersson, 1999 och Davidsson, Sjögren & Werner, 2004).

Betygssystemet utvecklas

Det utvecklade betygssystem som kom att användas fram till 1960 talet kallades det "relativa betygssystemet" eller "grupp- eller normrelaterad betygsättning". En av frontfigurerna till detta utvecklade betygssystem var psykologen och matematikdidaktikern Frits Wigforss. Wigforss fick i uppdrag att utreda det dåvarande betygssystemet. Till grund för denna utredning låg missnöje i systemet för urval till högre studier. Målet med utredningen var att komma fram till ett så lämpligt och rättvist urvalssystem som möjligt. Wigforss hade gjort omfattande observationer. Genom sina observationer konstaterade han att om man har en klass på x antal personer så kommer majoriteten av klassen att ligga runt medelresultatet i ett prov. Längre bort från medel prestationen man kommer färre är antalet. Wigforss antagande om att en grupp alltid ligger runt medel prestationen baserade sig på Jaederholms avhandling från år 1914. Denna normalfördelning att man kan utgå från medeltalet av en stor grupp människor hade Jaederholm teoretiskt bevisat genom att ta medelvikten och medellängden på människor. Det som inte var bevisat var att denna teori fungerade på psykologiska egenskaper eller skolprestationer. Betygskalan var fortfarande en sju gradig skala men skillnaden nu var att en viss procent av eleverna i en specifik klass skulle få ett betyg utifrån medelvärdet. Medelvärdet kom att bli Ba vilket 38 % av eleverna i varje klass skulle få i betyg. Hela betygskalan kom att se ut på följande vis: A 1% a 6% AB 24% Ba 38% B 24% Bc 6% C 1%. Wigforss ville använda sig av standardiserade prov som skulle ske i en given årskurs i ett visst ämne på ett givet tillfälle. Utifrån detta skulle han ta stickprov från hela landet för att få ut en "riksklass" för att få medelvärdet till betygskalan (Andersson, 1999).

Genom läroplanen för grundskolan 1962 (Lgr62) så utvecklades det "relativa betygssystemet" ytterligare. Den sju gradiga skalan ändrades till en fem gradig skala enligt följande system:

Betyg:	1	2	3	4	5
Procent:	7	24	38	24	7

(Nationalencyklopedin.se, 2008-10-03)

Andelen procent står för hur stor del av eleverna i en klass som fick det motsvarande betyget. Medelbetyget blev således tre (Andersson, 1999).

Lgr 62 betonar i läroplanen att betygets främsta uppgift är att fungera som ett urvalsinstrument samt vid anställningar på olika arbeten. Enda sedan införandet av Lgr 62 så var det fem gradiga relativa betygssystemet kritiserat. Trots det så var det systemet för lärare att följa fram till år 1994. År 1990 tillsattes politiker i Sverige till att utreda det relativa

betygssystemet. Detta gjordes för att få en bred politisk uppslutning kring ett nytt betygssystem. Uppdraget var att arbeta fram ett nytt system för betygsbedömning. Regeringen ville avskaffa det relativa betygssystemet och arbeta fram ett nytt system som byggde på målrelaterade betyg (Davidsson, Sjögren och Werner, 2004). Diskussionen om betygens vara eller icke vara var nästan nerlagd vid tiden för denna reform. Det ansågs nödvändigt med betyg i skolan. Betygsberedningen tog fram ett förslag som gick ut på att betygen i fortsättningen skulle vara kunskaps- och målrelaterade. De föreslog att generella betygs-kriterier skulle användas i bedömningen. Det nya betygssystemet kom att användas efter regeringsskiftet 1994 (Andersson, 1999). Genom det stora intresset kring ämnet betyg och bedömning som alltid har funnits så har utvecklingen alltid fortsatt och nya idéer om jämlika betyg framkommit.

Kunskaps- och målrelaterade betyg

Den största skillnaden från det tidigare relativa betygssystemet är att i det kunskaps- och målrelaterade betygssystemet bedöms en elevs kunskaper mot fastställda mål i läro- och kursplaner och inte som tidigare mot andra elevers kunskaper. Läroplanen och kursplanen är grunden i vårt nuvarande betygssystem. Dessa två skall tillsammans visa vilken syn skolan har inom ett visst ämne. I kursplanen finns det mål som eleven skall sträva mot och mål som eleven skall uppnå. Ett betyg skall återspegla vad en elev har åstadkommit vid en viss tidpunkt kunskapsmässigt i ett ämne. Betyget är ett resultat av en bedömningsprocess som pågått under en längre tid. Här har läraren vägt in de resultat som eleven har visat på olika sätt som till exempel provresultat, inlämningsuppgifter, muntliga framföranden och andra former läraren valt att grunda sin bedömning på. Bedömningsprocessen ser olika ut för olika lärare, detta eftersom det inte finns någon förbestämmd metod på lärarens arbete. Vad en lärare väljer att bedöma kan vara svårt för någon utomstående att förstå (Riksrevisionsverket, 2004).

Styrdokumentet

I läroplan för den obligatoriska skolväsende (Lpo 94) skall skolans riktlinjer och mål beskrivas. Läroplanen är uppdelad i olika områden som 1. Skolans värdegrund och uppdrag. I det här avsnittet står det att utbildningen skall vara likvärdig, att undervisningen skall anpassas efter alla elevers behov och förutsättningar. Skolan skall underlätta elevens fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Detta skall göras utifrån elevens egna erfarenheter, bakgrund och språk. Riktlinjerna för likvärdighet anges genom de nationella målen i läroplanen. Enligt Lpo 94 skall skolan meddela både föräldrar och elever vad skolan har för mål och vilka krav skolan ställer på dem (Lärarens handbok, 2004).

Kursplanen preciserar läroplanen och anger mål i varje enskilt ämne i skolan. Kursplanerna bestämmer inte lärarens arbetssätt utan lämnar stort utrymme för läraren att välja arbetssätt och material. De tydliggör de kunskaper eleverna skall ha efter avslutad kurs. Det är upp till varje skola och lärare att tolka kursplanerna och lägga upp sin undervisning utifrån det. I kursplanen finns det två typer av mål, mål att sträva mot och mål att uppnå. Mål att sträva mot är en hjälp till lärarna när de skall planera sin undervisning. Dessa mål är framtagna för att utveckla eleverna under deras skoltid. Skillnaden med mål att sträva mot och mål att uppnå är att de mål som betecknas ”mål att uppnå” är det minsta en elev skall kunna efter avslutad kurs för att få betyget Godkänd. Detta hjälpmedel finns för att varje elev oavsett skola i Sverige skall få en likvärdig undervisning. Mål att uppnå finns bara för det femte och det nionde skolåret (<http://www.skolverket.se/sb/d/1598/a/7142>, 2009-01-07).

Det finns betygskriterier fastställda för betyget VG och MVG för det nionde skolåret. Betygskriterierna anger de kunskapskvaliteter lärarna skall bedöma. Betygskriterierna är grunden till betyget. För betyget Godkänd så skall eleven ha nått de målen som kursplanen anger genom ”mål att uppnå”. Betyg visar hur bra eleven har tillgodosett undervisningen mot målen. Lärare skall inte bara bedöma kunskap som är hämtad i skolan utan även vad eleven har lärt sig på andra håll. Alltså skall också elevens kunskapsbredd bedömas (Skolverket.se 2008-10-07). Det viktiga blir således vad eleven kan och inte hur han kan det. Fokus har flyttats från vad skolan lär ut till vad eleven lär in (Riksrevisionsverket, 2004).

Betyg

Betyg i grundskolan skall läraren sätta i slutet på varje termin i år åtta samt efter höstterminen i årskurs nio. När en elev har slutfört ett ämne eller ämnesblock så skall betyg sättas, detta blir slutligen elevens slutbetyg från grundskolan efter vårterminen i år nio (Likvärdig bedömning, 2004).

I vårt nuvarande betygssystem, kunskaps- och målrelaterade betyg, så finns det tre olika betygssteg.

Godkänd – G

Väl godkänd – VG

Mycket väl godkänd – MVG

I vårt betygssystem skall en elevs faktiska kunskaper bedömas. Detta skall göras utifrån de betygskriterier som finns i kursplanen inom ett visst ämne eller ämnesblock. I läroplanen står följande om betyg och bedömning:

Betyget uttrycker i vad mån den enskilde eleven har uppnått de mål som uttrycks i kursplanen för respektive ämne. Som stöd för betygsättningen finns ämnesspecifika betygskriterier för olika kvalitetssteg. Dessa betygskriterier anges i anslutning till respektive kursplan (Lärares handbok, 2004, s.20)

Bedömningsgrunder

I Lpo 94 står det att läraren skall vid betygsättningen tänka på att:

- Jämföra elevens kunskaper med kraven i kursplanen.
- Inte bara bedöma kunskaper som eleven fått genom undervisningen utan även på andra håll.
- Använda sig av resultaten på examinerande uppgifter.
- Beakta utvecklingen av eleven under hela kursen (Andersson, 1999).

Som Skolverket konstaterar i sin föreskrift *lokal planering för likvärdigbedömning* så finns det ingenting i kursplaner eller betygskriterier som säger att man som lärare skall bedöma flit, närvaro, ambition, läsläsning och lektionsarbete. Tholin (2006) visar liknande tankegångar där han pekar på liknade åsikter, att det är orimligt att vi har ett betygssystem som inte tar hänsyn till elevernas arbetsinsatser eller engagemang. Andersson (1999) är inne på samma sak när han diskuterar om skolan skall bedöma en elevs personlighets egenskaper. Han menar att skolan skall förmedla kunskap till sina elever men också utveckla deras sociala kompetens. Men när det kommer till betygsättning så är det bara elevens kunskaper som skall betygsättas. Jag håller med Andersson (1999) att den sociala kemin mellan lärare elev spelar en stor roll

vid bedömningen. En Amerikansk studie gjord av Zeockler (2007) behandlar också de moraliska aspekterna av bedömningen. Han ser en skillnad mellan ämnen som till exempel matematik och engelska. Han menar att matematiken är mera självklar, antingen rätt eller fel. Medan engelskan kan vara svårare att betygsätta. Zeockler (2007) menar att det kan påverka vilken lärare som betygsätter, en lärare kan bedöma en uppgift med ett med ett visst betyg medan någon annan lärare bedömer det med ett helt annat betyg. Detta eftersom det ofta inte finns ett givet rätt svar.

En lärare skall inte bedöma en elev bara vid ett tillfälle eller bara på ett resultat. En bedömning skall vara allsidig och på det viset innefatta flera olika bedömningsformer. Man kan inte som lärare bara utgå från till exempel de nationella proven när man bedömer en elev i ett ämne. Men på samma gång så är det lärarens arbetssätt som avgör hur betyget kommer att sättas (Skolverkets (2004).

Likvärdighet

Ordet likvärdig är ett mycket vanligt förekommande ord när man diskuterar skolan. Utbildningen i den svenska skolan skall vara likvärdig. Elever skall få ett likvärdigt betyg. Vad menas då med detta uttryck? Det står i skollagen att ” utbildningen inom varje skolform skall vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas” (Lärarens handbok, 2004, s.10). Likvärdig bedömning är en av grundstenarna i vårt betygssystem. Hur man skall uppnå likvärdigbedömning har alltid varit ett problem. Det var problemet med en likvärdig bedömning som betygskriterierna skulle ordna i och med Lpo 94. Utifrån detta skulle jag vilja påstå att likvärdighet är något som ligger så nära rättvist som är möjligt. Att få ett likvärdigt betyg innebär att man får det betyget som man enligt kursplaner och betygskriterier är värd, varken bättre eller sämre. Genom att lärare bara bedömer sina elever efter de grunder som finns så skall betyget vara likvärdigt och då jämförbart nationellt. Lärare har också ansvar att motarbeta traditionella könsmonster i skolan detta för att alla i skolan skall bli bemötta och bedömda på samma grunder. Betyget skall grunda sig på elevens resultat och kunskaper, inte på kön, ambition eller etisk bakgrund. (Läraryrket, 2004)

Medbedömning

Hur skall man då som lärare göra för att uppnå de krav som ställs på en? Ett sätt att närma sig likvärdighet är att samarbeta med andra lärare. Inte bara på sin egen skola utan även i samma kommun eller till och med någon annan skola i landet. Genom att diskutera kursplaner och betygskriterier så blir chansen större att skolor använder sig av samma måttstock. Skolverket poängterar vikten av professionella samtal mellan lärare (Riksrevisionsverket, 2004). Men används dessa samtal mellan lärare? Här verkar det som om informationen mellan Skolverket och skolorna är bristfälliga. Det finns inget krav på lärare att använda sig av professionella samtal med andra lärare men Skolverket rekommenderar det i sin riktlinjer *Allmänna råd och kommentarer* (2004). Vikten av medbedömning poängterar även Palmér (2005). Författaren menar att om man är flera lärare med flera åsikter så kan diskussioner leda till att tolkningarna av de nationella målen blir säkrare. Detta är positivt eftersom det har visats att olika lärare ställer olika krav för betyget Godkänd. Det har bevisats att lärare är hårdare i sin bedömning om de bedömer andra elever än sina ”egna”. Varför det ofta är så är för att den lärare som undervisar eleverna har förståelse för deras problem och tar hänsyn till det. Därför är det osannolikt att elever får för lågt betyg av sin ”egen” lärare. En annan fördel med medbedömning är att om en lärare använder sig av det så vet eleverna att det inte bara är en lärares åsikt utan flera, detta styrker lärarnas bedömning (Palmér, Östlund-Stjärnegårdh

2005). Skolverkets attitydundersökningar från 2004 visar att medbedömning existerar i väldigt liten skala. 25% av lärarna som var med i undersökningen påstår att de aldrig använder sig av medbedömning, 2% samarbetar med andra skolor i kommunen och 4% med skolor i andra delar av Sverige. Riksrevisionen menar att bristen på professionella samtal mellan lärare ökar risken för att utbildningen och betygsbedömningen i Sverige inte blir likvärdig och detta får stora konsekvenser med tanke på vilka funktioner betyget har i vårt samhälle. Dessa funktioner förutsätter att undervisningen och betygsbedömningen görs likvärdigt över hela landet (Riksrevisionsverket, 2004). I läroplanen står det att det är rektorn på skolan som har ansvaret för att lärarna på skolan får den kompetensutveckling som behövs. Det är också rektorns uppgift att ge tid till samtal lärare emellan om till exempel betygsättning. (Lärarens handbok, 2004).

Särskilda behov

För att en elev ska få betyget Godkänd när den slutfört ett ämne i år nio så krävs det att eleven uppfyller alla de krav som ställs genom kursplanen, om inte det finns särskilda behov. Ett särskilt behov kan vara om man är funktionshindrad till exempel med nedsatt syn. Då kan man som lärare anpassa målen eller stryka vissa kriterier. Men sedan finns det en gråzon som är svår att hantera, eftersom det är upp till läraren att avgöra om någon har särskilda behov så är denna ”regel” beroende på lärarens omdöme. När är läs- och skrivsvårigheter eller talsvårigheter ett funktionshinder? Som lärare kan man alltid ta hjälp av specialister som specialpedagoger eller psykologer men det är inget man måste göra, utan lärarna har själva makten att avgöra om någon har ett funktionshinder utan att ha fått en diagnos av någon professionell (Skolverkets, 2004, Palmér & Östlund-Stjärnegårdh, 2005). Det är skolans skyldighet att anpassa undervisningen så att alla elever får en chans att nå målen. Hänsyn måste tas till individen och dens behov (Riksrevisionsverket, 2004).

Nationella prov

I år nio är det obligatoriskt att skriva de nationella ämnesproven i svenska, engelska och matematik. Dessa prov är samma över hela landet. Tanken med dessa prov är att hjälpa läraren vid betygsättning. Provet skall ge exempel på prestationer som motsvarar Väl Godkänt (Andersson, 1999). Men en lärare får inte grunda sitt betyg i ämnet svenska bara på resultatet från de nationella proven. Enligt skolverket så är syftet med de nationella proven:

- bidra till ökad måluppfyllelse för eleverna,
- förtydliga målen och visa på elevers starka och svaga sidor,
- konkretisera kursmål och betygskriterier
- stödja en likvärdig och rättvis bedömning och betygssättning
- ge underlag för en analys av i vilken utsträckning kunskapsmålen nås på skolnivå, på huvudmannanivå och på nationell nivå (<http://www.skolverket.se/sb/d/261/a/1165>, 2009-01-07).

Andersson (1999) diskuterar om lärare som har undervisat under det tidigare betygssystemet fortfarande använder dessa standarprov som betygsgrund. För i det relativa betygssystemet så var det standard proven som styrde betygsättningen. Det innebär att om det är som Andersson (1999) skriver så måste lärare med en utbildning som är äldre än betygssystemet få fortbildning inom området. Tanken med de nationella proven är inte att rangordna elever utan att undersöka om de når de mål som finns i kursplanen för år nio.

Kritik mot kunskaps- och målrelaterade betygssystemet

Det är delar av kursplanen och Lpo 94 som ställer till problemen i vårt betygssystem menar Statens offentliga utredningar (SOU 2007:28). De har gjort en utredning vid namn ”Tydliga mål och kunskapskrav i grundskola” utgiven år 2007. Lärarna vet inte hur de skall hantera mål att uppnå eller mål att sträva mot. Detta eftersom läro- och kursplanernas mål är för diffusa. På grund av detta har de lokala målen som skall vara utformade på de olika skolorna nästan blivit identiska med de centrala vilket inte alls var tanken från början (Tholin, 2006). För att betygen skall kunna vara likvärdiga så krävs det att undervisningen nationellt också är likvärdig. Jag tycker att Tholin (2006) sätter fingret precis på rätt ställe när han ifrågasätter hur det skall gå att få en likvärdig skolgång så länge som varje skola formulerar sina egna mål och betygskriterier? Han menar att detta leder till ett problem som alla vet om men som ingen gör något åt. En lösning skulle vara att alla skolor i hela Sverige skulle utgå från samma mål och betygskriterier, vilket var tanken från början. Som det är idag så arbetar skolorna om kursplaner och betygskriterier för att kunna förstå och arbeta efter dem. Som lärare innebär inte att likvärdig utbildning behöver betyda ett visst arbetssätt som är lika över hela landet utan man måste fortfarande ta hänsyn till elevers behov och förutsättningar. För att eleverna skall nå målen i skolan så skall läraren anpassa undervisningen så att den passa alla (Lärarens handbok, 2004). Riksrevisionsverket (2004) menar att för att undervisningen skall vara likvärdig så måste mål och betygskriterier samverka landet över.

SOU:2007:28 menar att det inte är lärarnas fel att betygssystemet misstolkas utan lägger den största skulden på staten. Som Riksrevisionsverket (2004) skriver var det statens skyldighet att utbilda lärarna när Sverige övergick till ett nytt betygssystem. På grund av för dålig utbildning under och efter övergången till vårt nuvarande betygssystem kan inte lärarna göra en likvärdig bedömning. Detta för att lärarna inte har anammat det läro- och kursplaner vill förmedla och därför grundar sin bedömning på fel element. Detta leder till ett problem i frågan att kunna ge ett likvärdigt betyg (Tholin, 2006). Trots att det har bevisats att det råder oklarheter med mål- och kunskapsrelaterade betyget så har ändå ingenting gjorts (Riksrevisionsverket (2004).

En av de viktigaste aspekterna för att få en så bra skola som möjligt är lärarnas kompetens. Hur bra klarar läraren av att förmedla kunskap och hur starka är lärarens sakkunskap (SOU 2007:28)? Detta betyder för att alla elever skall få en likvärdig utbildning så krävs det att lärare kan tolka det som staten vill förmedla genom skolan. För att det skall vara möjligt så måste lärarna förstå vad de skall förmedla till sina elever. Detta skall vara möjligt genom läro- och kursplaner. Om då dessa är otydliga så ökar risken att eleverna inte får en likvärdig utbildning. För att få en likvärdig utbildning så måste variansen av tolkningarna av läro- och kursplaner vara så liten som möjligt. För att kunna göra en så rättvis bedömning som möjligt så måste mål att uppnå och betygskriterierna vara tydliga.

Genom införandet av mål – och kunskapsrelaterade betyg (Lpo94) så utformades det mål som lärarna skulle utgå ifrån. Lärarna skall använda sig av mål att uppnå och mål att sträva mot från både läro- och kursplanen. Detta leder till att det finns fyra mål att arbeta emot och eftersom målen ofta är diffusa och ”flyter” ihop så är det svårt att arbeta efter dem. Samtidigt visar undersökningar att lärarnas medvetenhet om systemet är mycket begränsat (SOU 2007:28). Det är mål att uppnå och betygskriterierna som styr bedömningen. Mål att uppnå visar kraven för Godkänd medan betygskriterierna visar kraven för betyget Väl Godkänd och

Mycket Väl Godkänd. Detta menar Tholin (2006) kan ha försvårat användningen av betygssystemet eftersom det finns två typer av betygsbegrundande redskap.

Statens bristande information till skolor under övergången till Lpo 94 menar Tholin (2004) är orsaken till att lärare ute på skolorna ha sökt egna lösningar på problemen. Han anser att det borde funnits och finnas hjälpmedel till att förstå vad läro- och kursplan vill förmedla genom skolan. Det är Skolverket som har uppmanat skolor att utforma egna kursplaner utifrån de nationella. Något sådant har aldrig regeringen eller riksdagen uppmanat. Brister finns även inom betygskriterierna eftersom lärare omformulerar betygskriterierna lokalt så finns det en risk för att det som kommer att bedömas är det läraren anser vara viktigt och inte det läro- och kursplaner anser (Tholin, 2006).

En ny betygsskala

En ny betygsskala är på ingående i Sverige, detta skall inte förväxlas med ett nytt betygssystem. Med en ny betygsskala menas att vårt nuvarande betygssystem skall få flera betygssteg. Således kommer inte kraven på eleverna att ändras utan bara de olika betygsstegen. Istället för vårt nuvarande system med tre stycken betygssteg så skall det införas ett system med sex olika betygssteg. I detta system som utbildningsdepartementet har föreslagit så skall det finnas fem steg som står för godkända resultat och ett för underkänd plus ett horisontellt streck för oavslutad kurs på grund av frånvaro. Den nya betygsskalan skall vara en bokstavsskala med A som det högsta omdömet, E som det lägsta godkända omdömet och F kommer att stå för underkänd. Det skall finnas betygskriterier för det lägsta, mellersta och högsta godkända omdömet. Detta system med en bredare betygsskala är tänkt att kunna fungera över en lång tid även om man väljer att ändra på själva betygssystemet. Det betyder att betygsskalan skulle stå kvar men att man kan ändra innebörden av de olika betygsstegen (Utbildningsdepartementet, Ds 2008:13, 2008).

Sammanfattning

Sedan 1800- talet har det svenska betygssystemet utvecklats från att vara absolut till relativt till att bli kunskaps- och mål relaterat. Enligt skollagen skall alla elever i den svenska skolan betygsättas likvärdigt. Med detta menas att betyget eleverna får som slutbetyg efter vårterminen i år nio skall vara så rättvist det bara går. Detta för att betyget skall vara jämförbart över hela landet. Hur man som lärare skall göra för att ge ett likvärdigt betyg är ett problem. I vårt kunskaps- och mål relaterade betygssystem så finns det mål att uppnå och betygskriterier som fastställer betyg. Dessa skall lärare använda sig av när de sätter sina betyg. På grund av att skolor formulerar sina egna kursplaner och betygskriterier utifrån de nationella så blir variationen stor vilket kan leda till att olika skolor ställer olika krav på sina elever. När en lärare bedömer sina elever så skall deras faktiska kunskaper bedömas, ingenting annat enligt Lpo 94. Läraren har det yttersta ansvaret för betygsbedömning men det skall inte vara ett hinder för lärare att ta hjälp av andra lärare vid bedömningen. Lärare har befogenheter att stryka mål på grund av handikapp. Ett betyg får inte grunda sig bara på en examination som till exempel de nationella proven utan elever skall bedömas under hela kursens gång och på olika sätt. En ny betygsskala är på ingående i Sverige detta skall inte förväxlas med ett nytt betygssystem. Den nya betygsskalan skall vara en sexgradig bokstavsskala som kommer att ersätta vår nuvarande tregradiga skala. Detta för att ge lärarna större chans att ge sina elever ett likvärdigt betyg.

Metod

Metodval

Mitt arbete kommer att liknas vid ett kvalitativt arbete, med en kunskapsteoretisk ståndpunkt. Med det menar jag att jag undersöker vad lärare anser om betyg och bedömning och försöker tolka det resultat jag kommer fram till (Stukát, 2005). Det som ligger till bas för min undersökning är mina intervjuer. Dessa intervjuer kommer jag sedan att tolka utifrån vad jag anser vara relevant litteratur. Mitt forskningsområde innefattar kommentarer, åsikter och tankar. Enligt Lpo 94 skall alla elevers betyg vara likvärdiga. Genom att intervjua lärare så skall jag försöka undersöka om dessa lärare betygsätter sina elever likvärdigt (Bryman, 2006). Enligt Denscombe (2000) så är intervjuer att föredra när man undersöker erfarenheter men också om man undersöker ett känsligt ämne. Detta motsvarar mitt arbetsområde och jag ser intervjun som den bästa metoden. I mitt resultat så kommer jag att söka efter mönster i de intervjuades svar och lägga upp resultatets delar i olika teman. Detta för att se olika kopplingar eller skillnader i lärarnas svar. Min studie består av fyra lärare eftersom antalet blev ganska få så anser jag att jag får ut mera genom intervjuer än genom en enkät. Jag ser även en möjlighet att använda enkäter i någon liknade studie och på så vis kunna få ett större underlag för studien (Trost, 2001)

Jag har utgått från Brymans (2006) modell med de huvudsakliga stegen för en kvalitativundersökning när jag gjort mitt arbete.

1. Generella frågeställningar → 2. Val av relevanta platser och undersökningspersoner → 3. Insamling av data → Tolkning av data → Begreppsligt och teoretiskt arbete → Rapport om resultat och slutsatser

Genomförandet

Jag hade en tanke redan före vi hade vårt första handledar seminarium att jag ville undersöka någonting om betyg och bedömning. Under vår första träff så fick jag positiv respons på mitt ämne och vi kom fram till att jag skulle undersöka betyg ur ett likvärdighets perspektiv. Med hjälp av min handledare så fick jag ett stort urval av intressant litteratur inom ämnet betyg och bedömning. Jag började med att läsa in mig på betygets historia och uppkomsten av det kunskaps- och målrelaterade systemet som vi använder oss av i den svenska skolan i dag. Därefter så formulerade jag mitt syfte och min frågeställning och utifrån det har jag gjort denna studie. Mitt intresse har speciellt fokuseras mot de svårigheterna som finns för lärare när det gäller betygsfrågor och då på samma gång emot vad elever kan uppfatta som orättvist.

Avgränsning

De fyra lärarna som ingår i denna undersökning undervisar i So (samhällsorienterade ämnen), svenska och engelska. Sedan har även två av dem ett par lektioner bild samt idrott i veckan. Från början var det tänkt att jag endast skulle intervjua lärare i svenska för de senare åren. På grund av svårigheter med att få intervjuer med intresserade svensklärare så valde jag istället att intervjua lärare oavsett ämne. Alla lärare i min undersökning som jag har intervjuat kommer i år att sätta slutbetyg för år nio.

Mitt urval kan liknas vid vad Trost (2005) kallar för bekvämlighetsurval. Det innebär att jag har valt att intervjua personer som fanns geografiskt lättillgängliga för mig. Det gjorde jag

också med tanke på tiden man har på sig för detta arbete. Jag tog själv kontakt med lärarna personligen efter misslyckade försök att gå via rektorer. Jag berättade vad jag hade för syfte med mitt arbete och att allt material kommer att behandlas konfidentiellt.

Semistrukturerad intervju

Jag har valt att använda mig av intervjuer när jag skall göra min undersökning. Eftersom jag skriver om ett för lärare känsligt ämne så har jag valt att intervju en person i gången. Detta för att inte riskera att den intervjuade blir påverkad av andras tankar och åsikter. Men jag ser även en fördel med att använda sig av det Stukat (2005) kallar för gruppintervju. Skulle man genomföra en gruppintervju tillsammans med olika lärare med olika erfarenheter så skulle man troligtvis få en mycket intressant diskussion. Men mitt syfte med detta arbete är att undersöka om lärare kan göra en likvärdig bedömning av sina elever och därför måste jag undersöka hur var och en av lärarna arbetar och det är lättare att berätta kontroversiella saker när det inte finns andra i närheten och utan risk att bli "avslöjad". Därför blir mina intervjuer personliga intervjuer (Denscombe, 2000).

Jag kommer att använda mig av semistrukturerade intervjuer (Stukat, 2005). Jag vill använda mig av semistrukturerade intervjuer för att ha möjligheten att ställa följdfrågor som: *har jag uppfattat dig rätt om jag tror att din uppfattning är...* Detta för att undvika egna slutsatser som är inkorrekta. Jag har också valt semistrukturerade intervjuer för att inte bli låst vid följdordningen av frågorna samt att respondenten skall få känna att den har stor frihet att utforma svaren på sitt eget sätt (Bryman, 2006). Jag hoppas att min förmåga som intervjuare är tillräckligt god för att göra den semistrukturerade intervjuerna så bra som möjligt. Jag är medveten om att jämförbarheten mellan mina intervjuer inte blir lika tillförlitlig som om jag skulle använda mig av strukturerad intervju men jag anser att chansen till ett djupare material överväger de negativa sidorna. Mitt val av intervjufrågor har blivit semistrukturerade detta innebär att mina intervjufrågor är mindre specifika än om jag skulle utföra en strukturerad intervju. Jag kommer att använda mig av en intervjuguide (Bryman, 2006). I intervjuguiden så kommer jag att ha huvudfrågor som jag kommer att ställa i den ordning de passar för att om det behövs fylla på med följdfrågor för att leda in diskussionen mot mitt syfte. Jag har gjort min intervjuguide så att frågorna följer varandra naturligt men jag öppnar ändå upp för ändringar. Jag använder mig av en låg grad av standardisering vilket innebär att jag kan ställa följdfrågor utifrån den intervjuades svar (Trost, 2005). Jag har utformat mina frågor för att få ett så ärligt svar som möjligt på mitt syfte och frågeställning för detta arbete och därför underviker jag ledande frågor. Jag har valt att ställa språkligt lätta frågor för att undvika missförstånd.

Jag kommer att skriva om de intervjuades svar så att de blir lättare att läsa och förstå. Det betyder att jag kommer att lämna bort småord om de inte är viktiga för budskapet och skriva ut ord som de lämnar bort i tal. Detta för att de som läser denna studie skall förstå sammanhanget. Jag kommer inte att ändra i deras svar utan bara förenkla för läsaren.

Utförande

Jag besökte lärarna som jag skulle intervju på deras arbetsplats alltså så kallade fältintervjuer. Orsaken till att jag valde att besöka lärarna på deras skola var för att underlätta både för mig och för dem. Att göra intervjuerna på en plats som den intervjuade känner sig trygg på är bra. Vi uppsökte ett lämpligt utrymme där risken att bli störd var minimal (Stukat, 2005). Trots

detta så hände det under två intervjuer att det kom in någon annan lärare från skolan medan vi diskuterade men vi förklarade vad vi gjorde och blev lämnade ensamma igen. En annan fördel med att besöka lärarna på deras arbetsplats var att jag intervjuade flera lärare på samma skola vilket gjorde det möjligt att göra det vid samma tillfälle. Jag använde bandspelare vid mina intervjuer för att inte gå miste om någonting som sades och på så vis fick jag lättare att sammanställa materialet. Jag är medveten om att bandspelaren kan ha en negativ sida vid intervjuer till exempel kan personer blir hämmade av att de vet att intervjun spelas in. Men jag var noga att poängtera före intervjun att jag inte behövde spela in om de inte ville men det var ingen som misstuckte till inspelning. Genom att använda bandspelare vid intervjuer så minskar risken att fel citera någon av de intervjuade (Bjurvill, 2001)

Urval

Min undersökning kommer att ske i en mindre svensk kommun. Jag har valt lärare med olika bakgrund. Med det menar jag skilda åldrar, olika kön, olika lång arbetserfarenhet samt utbildade under olika tider. Detta gör jag för att få en så bra bild som möjligt över hur det är generellt. Genom att inte till exempel bara ta män som är utbildade mellan år 1985-1994 så får jag en större trovärdighet på resultatet. Möjligtvis kan jag märka skillnader i sättet att bedöma beroende på utbildning eller erfarenhet. Genom frågor så kan man även lägga in personens svar i ett sammanhang (Bryman, 2006). Genom att inte skriva namn på de personer som jag intervjuar och inte heller skolans namn så garanteras lärarnas anonymitet.

Pilotintervju

Före jag genomförde mina intervjuer till min undersökning så valde jag att göra en pilotintervju. Respondenten var en lärare som på så vis var insatt i ämnet. Mitt tillvägagångssätt i pilotintervjun är det samma som är beskrivet i metoden. Under denna intervju märkte jag att jag måste låta svaren bestämma ordningen på mina frågor. Jag märkte att det var lätt att bli låst vid ordningen på intervjuguiden så detta var något som jag drog nytta av inför mina intervjuer. Jag fick också ändra några av mina frågor som jag märkte att inte var relevanta och ett par som var svåra att förstå.

Resultat

Här kommer jag att presentera resultatet på min undersökning. Jag har lagt upp resultatredovisningen i två olika teman. Det första temat handlar om vad lärarna har för erfarenheter från det tidigare betygssystemet, deras tankar om vårt nuvarande kunskaps- och målrelaterade betygssystem och om framtiden. Det andra temat behandlar lärarnas arbetsätt och hur de gör när de sätter betyg på en elev. Här nedan följer en kort presentation av lärarna som ingått i min undersökning.

De intervjuade

I resultat delen kommer de fyra lärarna att benämnas med fingerade namn.

Lärare 1. Karl blev färdigutbildad lärare 2003. Han är utbildad lärare i svenska och so (samhällsorienterade ämnen) för senare år (4-9). Han har bara varit heltidsanställd vid en skola sedan sin examen. För tillfället undervisar Karl år 7,8 och 9 i svenska samt år 6 i svenska och so.

Lärare 2. Helge blev färdigutbildad lärare år 1968. Sedan dess har han varit fast anställd på två olika skolor. År 1968 tog han sin lärarexamen i idrott men år 1996 blev han även behörig för att undervisa i engelska för de senare åren (år 4-9). Helge undervisar för tillfället både i idrott och engelska i år 7,8 och 9.

Lärare 3. Rut blev färdigutbildad lärare år 2004 men har jobbat som lärare sedan 1999. Hon är utbildad svenskalärare för de tidigare åren men arbetar nu på högstadiet där hon har svenska med år 8 och 9 samt bild med år 7,8 och 9. Detta är den enda skola som Rut har arbetat på.

Lärare 4. Börje blev färdigutbildad år 1997. Detta är den enda skola som han har haft fast anställning på men han har arbetat kortare perioder på många skolor. Börje är utbildad solärare för de senare åren. Börje undervisar endast i so år 7,8 och 9.

Lärarnas erfarenheter och framtidsyn

Det är bara en av de fyra intervjuade lärarna som själv har undervisat och betygsatt med det relativa betygssystemet. Det fanns före det kunskaps- och mål relaterade betygssystem som vi idag använder. Men alla har ändå en liten erfarenhet av det på grund av att de själva har blivit betygsatta med det gamla systemet. Helge som själv har betygsatt enligt det gamla systemet sa så här om det relativa systemet:

Det relativa systemet var ett enkelt system men på samma gång så var det inte rättvist. Då bedömde jag bara i idrott och det blev mycket fokus på själva prestationen. Det system som vi har nu känns rättvisare för eleven. I det gamla så kunde du vara värd en femma men jag hade redan satt alla femmor.

Det Helge säger har alla de andra lärarna själv upplevt under sin skoltid att det var ett begränsat antal femmor som skulle finnas i varje klass och på grund av det så kunde man vara värd ett bättre betyg än vad man fick. Den positiva sidan med det relativa systemet som Börje nämner är att betygsstegen var flera med det gamla systemet vilket han menar att vi i vårt system skulle behöva ta efter. Rut menar att det positiva med det gamla systemet var att alla

alltid fick betyg, trots att det var en etta så var det ett betyg. Medan det nu är så att ett G representerar en trea.

När de intervjuade kom in på saker som kunde förbättras med vårt nuvarande system så var alla överens om att flera betygssteg behövs. De tror att ett system med flera betygssteg skulle resultera i ett rättvisare betyg. Helge tycker att ett G skiljer för mycket i nivå. Om en elev precis klarar målen och uppfyller kraven för Godkänd så har eleven ett G på betyget. Men en elev som har ett starkt G men inte når upp till Väl Godkänd har också ett G på betyget och detta är inte rättvisande. Deras kunskaper skiljer sig för mycket för att ha samma betyg. Börje menar att läroplanen påstår att alla elever skall få ett likvärdigt betyg men så är absolut inte fallet idag. Han menar att lösningen skulle vara ”enkel”. Hans recept är att alla skolor skulle använda sig av samma betygs-kriterier, att de skulle vara nationella. Det skulle finnas ”bra” nationella prov i alla ämnen och dessa skulle väga blytungt i betygs-sättningen. En lärare skulle måsta ha mycket stark grund till att inte sätta samma betyg som en elev fick i det nationella provet på betyget. Helge är inne på samma sak:

Jag kan säga så här, jag tror att chansen är större nu än med vårt tidigare betygs-system att uppnå ett likvärdigt betyg. Men tolkningsutrymme måste minska, så att det blir lättare att pricka rätt. Det är väldigt fritt som lärare att tolka, där är nog bristen. Det måste bli mera konkret för att minimera felen. Här har man en hjälp av de nationella proven.

När diskussionen kommer in på kursplaner och betygs-kriterier som används vid betygs-sättningen säger Börje så här:

Man måste göra om dem för de är för svårt för eleverna att förstå dem som de står i de nationella. Ska jag vara ärlig så gör inte vi lärare det heller riktigt än eller vi tolkar dem mycket olika.

Alla dessa fyra lärare har själva varit med och utformat loka betygs-kriterier i deras specifika ämne. Tre av lärarna (Helge, Rut och Börje) säger rakt ut att det inte bara är eleverna som kan ha svårt att förstå de nationella betygs-kriterierna utan även lärarna. Men alla säger att eleverna inte har en chans att förstå vilka krav som ställs på dem utifrån de nationella kriterierna. De är helt enkelt för luddigt skrivna. Därför görs kriterierna om till förståelig svenska. Som Helge säger så trots att man har förenklat betygs-kriterierna så gör man ändå egna tolkningar av dem. Han säger att de har jobbat otroligt hårt sedan vi bytte betygs-system och nästan varje år sett över betygs-kriterierna.

Lärarnas arbetsätt och betygsättning

Alla av de intervjuade lärarna tar i första hand hänsyn till kursplanen och betygskriterierna när de lägger upp sin planering i sitt specifika ämne. Som Rut säger:

Jag tänker på kursplaner och betygskriterier så att jag får med alla delar som skall ingå. Nu har vi en lärobok i svenska som är bra så man har mycket hjälp där. Man använder sig av böckerna men fyller på med sånt som behövs. Det finns nog inte så många läromedel idag som inte följer målen.

Helge har samma uppfattning där han menar att den arbetsbok de använder i engelskan är utformad efter kursplanens mål. Därför följer han oftast bokens planering för att bryta in med lite egna uppgifter emellan åt. Då kan det till exempel röra sig om konversationer eller andra former av tal övningar. Han menar att han är en ganska traditionell lärare och använder sig mycket av bokens upplägg. Han säger också:

Jag har ju jobbat så länge så jag behöver ju inte tänka så mycket.

Karl är lite osäker på vad de riktigt använder på skolan:

Jag utgår från den nationella kursplanen, tror inte vi har en egen kursplan men vi har lokala betygskriterier. Som vi har arbetat om för att eleverna skall kunna förstå dem. Jag har själv varit med och gjort dessa. Vi använder samma i hela kommunen.

Både Rut och Karl säger att de tänker på vilka elever de har redan när de gör sin planering. Om de vet att en elev är mycket före eller efter de andra så kan de anpassa undervisningen därefter. Som Karl säger så försöker han lägga undervisningen på den nivå eleven befinner sig på. En sak som Rut menar är att hon till exempel kan förstora upp texten till elever som har svårt att läsa eller att hon kortar ner texter. Här skiljer sig de olika lärarna från varandra, Börje som undervisar i So menar att elever med läs- och skrivsvårigheter inte är ett problem i hans undervisning. På grund av att han inte ser detta som ett problem så skulle han inte ändra sitt undervisningsätt för elever med läs- och skrivsvårigheter. Han menar att elever med koncentrationssvårigheter är ett mycket större problem i hans ämne. Börje säger också att elever som kommer tills hans lektioner, leker och inte tar del av undervisningen får det svårt. De måste själva villas lära sig.

Ingen av de fyra lärarna har under sin arbetstid någonsin tagit bort något mål för att en elev har någon form av handikapp. Men Rut säger att hon kan lägga upp undervisningen så att en elev max kan få ett G men aldrig att hon gör det enklare än så.

Jag kan förenkla uppgifter till elever med problem så att man lägger det på deras nivå. När jag gör det så lägger jag upp uppgifterna så att de uppfyller G men att det blir svårt att få VG och MVG men jag sänker inte ribban för G (Rut).

Vad som är betygsgrundade för de olika lärarna varierar. Alla fyra lärare använder olika slags inlämningsuppgifter som de grundar en del av bedömningen på. Här är det också olika system de använder sig av. Rut vill att de skall göra det mesta av arbetet i skolan för att inte riskera att någon elev till exempel tar någon bokrecension från Internet. Börje säger att han nästan uteslutande använder sig av prov:

Jag använder nästan uteslutande prov, jag försöker ta hänsyn till elever som svarar rätt på lektionerna men de skriver oftast bra i proven också. Det spelar ju ingen roll om du inte gör ett skit på mina lektioner bara du visar att du har kunskapen.

Karl är inne på samma spår som Börje:

Vad jag har förstått så är det bara en elevs kunskaper som skall bedömas. En elev skall idag kunna komma utan ha gjort någonting på lektionerna förutom den muntliga delen. Om en elev säger examinera mig i svenska nu och då skall jag kunna göra det. Detta här är ett dilemma nu när du frågar. Visst är det så att om en elev visar i klassrummet att den förstår uppgifter så ser ju jag det. Då har ju jag det med mig när jag skall bedöma ett arbete och slutbetyg. Men flit skall inte betygsättas. Man kan ju göra så att man aldrig är på lektionerna men ändå blir examinerad. Men de är ju skolplikt också.

Medan Helge säger att han prioriterar de muntliga delarna när han gör en bedömning. Och denna del är beroende av att eleven är på lektionerna och är aktiv:

Jag skulle påstå att timaktivitet och flit kan påverka betyget, trots att det egentligen inte skall göra det, enligt betygsriterierna. De är klart man väger in det. För att få en helhetsbild så måste man väga in det. Det är mindre viktigt i engelska. Jag brukar säga att om jag skulle få sitta en timme med en elev så skulle jag kunna bedöma den sen. Aktiviteten är ledordet i idrotten. Läxor är också ett betygsriterium i engelskan. Läxorna väger in i bedömningen men timaktiviteten väger in mycket mera.

Men han ser även en skillnad från det relativa systemet i sitt andra ämne idrott (Helge):

Bedömningsaspekten har ändrats från det gamla systemet till det vi har nu. Idrotten har så att säga gått från att vara ett färdighetsämne till ett kunskapsämne. Man ska kunna redovisa saker teoretiskt. Förut var de bara de som var duktiga i idrott praktiskt som hade höga betyg.

Rut menar att vad hon anser vara examinerade varierar beroende på vad de arbetar med. Det kan vara den inlämnade uppgiften men det kan också vara deras arbetsinsats på lektionstid. Sedan använder hon sig också av prov som hon har som en del av bedömningen. Om eleverna är medvetna om vilka krav som ställs på dem är oklart. Alla fyra lärare som jag har intervjuat säger att de går igenom mål och betygsriterier i början på terminen. Två av lärarna skickar en lapp med hem till föräldrar så att de kan se vilka mål som eleverna förväntas klara av under året. Men de säger att om en elev är intresserad av vad en specifik uppgift uppfyller för mål så berättar de det men det är inget som hör till vanligheten. Men lärarna har alla samtal med eleverna om vad de kommer att få i betyg före dem är fastställda. Som Helge säger så har han övergått till att ha diskussioner med eleverna före han sätter betyg i stället för efteråt som han har haft tidigare. Han ser en fördel med att eleverna är medvetna om varför de kommer att få ett betyg och då får eleverna en chans att fråga om något är oklart.

När det gäller att se till en elevs utveckling så är också de fyra intervjuade lärarna eniga. De säger att de ser till utvecklingen men en elev kan inte få ett högre betyg bara för att den har utvecklats massor under dens skoltid. Utan för att få till exempel VG så måste man uppfylla

betygskriterierna för betyget. Men som Börje säger så är han osäker på om en elevs utveckling ändå påverkar hans bedömning:

Visst bedömer jag utvecklingen men det är ändå resultaten som styr betyget. Har inte tänkt på om jag bedömer utvecklingen kanske gör jag det men tror inte att jag gör det. Om man utvecklas tillräckligt så får man ett bättre betyg.

Hur de olika lärarna ställer sig till de nationella proven skiljer sig en del. Svensklärarna Rut och Karl har olika uppfattningar om dem. Karl tycker att proven är bra och en chans att se att man har lyckats med sin undervisning. Rut ser också de nationella proven som en hjälp att se att hennes elever når målen. Men hon tycker att det är för mycket hysteri kring proven. Hon tycker att det skulle vara bättre om proven skulle komma spontant och inte alla under samma vecka. Helge har samma uppfattning om de nationella proven. Han säger att han använder dem till att kontrollera att hans undervisning ligger på rätt nivå. Av dessa tre lärare är det bara Karl som använder de nationella proven som betygsgrundade. Han menar att de nationella proven påverkar lika mycket som de andra delarna som han examinerar under en kurs. Helge säger att han kan höja ett betyg på grund av om en elev har gjort ett jätte bra nationellt prov men om en elev misslyckas så ser han det som ett isolerat tillfälle. Börje är den enda läraren som jag har intervjuat som själv inte har de nationella proven i sitt ämne men han skulle gärna se det i framtiden:

Jag har många åsikter om de nationella proven, jag skulle vilja ha nationella prov i so, helst i alla fyra ämnena. Jag vill att de nationella proven skall vara betygsgrundande. Jag tycker att de nationella proven skall vara mycket viktiga för det är vår enda chans att jämföra elever. Jag blir skit sur när jag ser en skola som har ett resultat på de nationella proven men har ett annat när de sätter betyg. Det skall mycket till om man inte sätter det betyget som man fick i de nationella proven i betyget (Börje).

De tre språklärarna säger att de använder sig av medbedömning och då speciellt när det gäller de nationella proven. Här använder de sig av samma system, de rättar ett visst antal uppsatser, sätter betyg och sen låter de sin kollega göra samma sak. Sedan jämför de sina betyg och diskuterar om varför de betygsatt som de gjort. Här säger de också att de är förvånade över hur lika de betygsätter och att de nästan aldrig skiljer någonting i deras bedömning och om det gör det så är det antingen ett G eller ett G+. Men när slutbetygen skall sättas så gör lärarna det själva och de tar inte hjälp av varandra med vanliga inlämningsuppgifter eller prov. Börje säger att han aldrig har tagit hjälp av någon när han skall göra en bedömning. Han säger att det är läraren som har undervisat en elev som har den största kunskapen om eleven och är därför bäst lämpad att betygsätta den. De är alla överens om att de litar på sin egen professionalism när det gäller att betygsätta.

När det just gäller professionalism så säger tre av de fyra intervjuade lärarna att en elevs personlighet kan påverka dens betyg. Som Karl säger :

Det tror jag definitivt, den kan göra det för vissa. Jag hoppas att det inte är så för mig och jag försöker tänka att så får det inte vara för mig. Det skall bara vara kunskapen. Det är bara att koppla bort och endast tänka på vad eleven har åstadkommit, vad kan den här eleven.

Börje är inne på precis samma spår när han menar att saker som inte skall bedömas kanske bedöms ändå:

Det är inte negativt om du har en elev som är där, ambitiös, trevlig, artig, flitig. Det ska inte ha nåt att göra med betyget men om eleven ligger på en gräns så nog väger det uppåt. Det är nog något som inte går att komma ifrån i verkligheten.

Helge säger att det är tveklös så att ens elevs kontakt med lärare kan påverka betyget. Han säger att man inte skall blunda för att det är svårt att vara objektiv om man inte kommer överens med en elev. Men han säger att elever som försöker vara övertrevliga och ”smörar” så genomskådar man direkt. Rut är av en annan uppfattning. Hon menar att om hon skulle låta en elevs personlighet påverka hennes bedömning så skulle hon söka sig ett nytt jobb.

Utbildning inom betyg och bedömning är det bara en av de fyra lärarna som säger sig ha fått. Då gällde det den så kallade PYS paragrafen, vilken innebär att man kan bortse från något mål på grund av till exempel ett handikapp. De andra kan inte dra sig till minnes att de har fått någon utbildning i detta ämne under de senaste åren.

Diskussion

Syftet med mitt arbete är att undersöka fyra lärares erfarenheter av bedömningsfrågor, kopplade till betygssättning, i det nuvarande mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet. Mer specifikt fokuseras utgångspunkten om likvärdighet i den svenska skolans nuvarande betygssystem. I denna diskussionsdel kommer jag att knyta an det mitt resultat visar med den teoretiska bakgrunden. Jag kommer att dra slutsatser som svarar på undersökningens frågeställning.

Jag skulle vilja börja min diskussion med att säga att ett betygssystem som bedömer alla elever helt likvärdigt knappast är möjligt. Så länge som den mänskliga faktorn spelar en avgörande roll så finns det inget system som är så perfekt att det tar bort den faktorn. Men om man tänker på likvärdighet enligt Lpo94 och den slutsats som jag har dragit. Att likvärdighet i vårt nuvarande betygssystem syftar till att ge alla elever ett så rättvist betyg som möjligt där det finns hjälpmedel för att göra det, som är bra. Då skulle det vara möjligt med ett "likvärdigt betyg". Orsaken till att det är så viktigt med ett betygssystem som är likvärdigt är att det påverkar elevernas framtida möjlighet till studier och arbete.

Som Andersson (1990) skriver så har betygssystemet i Sverige utvecklats ända sedan 1800-talet. Från början skulle en elevs privatliv bedömas med omdömen om deras ekonomiska situation. Flit och ordning har varit två saker som har bedömts under större delen av 1900-talet. Det relativa systemet syftade till undersökningar om en normalfördelning och på så vis skulle man jämföra sina elever och sätta betyg utifrån det. Det var även då som standardproven gjorde sitt intåg i Sverige. Har det då bara blivit bättre med åren? Jag tycker att jag ser en försämring när det gäller betygsskalan. Vi har haft sju steg, gått ner till fem i det relativa systemet för att nu bara använda oss av tre under vårt kunskaps- och målrelaterade betygssystem. Det här är någonting som de fyra intervjuade lärarna i min studie påpekar. De vill ha flera betygssteg för att kunna ge rättvisare betyg. Detta problem är på väg att lösas sig med den ingående sexgradig bokstavsskala som kommer att ersätta vår tregradiga skala. Så ett problem lärarna har haft med det kunskaps- och mål relaterade betygssystemet är att sätta likvärdiga betyg med den betygsskala som har använts sedan år 1994.

Orsaken till att betygen inte varit likvärdiga enligt lärarna är för att betygstegen varit för stora. Jag får uppfattningen av att de intervjuade lärarna anser att betyget Godkänd varierar för mycket i kunskapskunnande. En elev med ett svagt G är långt ifrån en elev med ett starkt G kunskapsmässigt trots att de har samma betyg på pappret. Som Riksrevisionsverket (2004) skriver så skall ett betyg visa var en elev befinner sig kunskapsmässigt vid en viss tidpunkt och så är inte fallet just nu med bara tre betygssteg. Utbildningsdepartementets (2008) förslag är att Godkänd skall brytas upp i två delar, Väl Godkänd i två delar och Mycket Väl Godkänd i två delar. Känslan jag får när jag intervjuade lärarna var att det är de lägre stegen som behöver brytas upp. Då skulle det nya systemet i stället kunna dela upp G i tre delar VG i två och ha kvar MVG som det är. Men jag skall inte döma ett system som fortfarande inte har prövats i grundskolan. Jag tror också att lärarna får större möjligheter när de skall sätta betyg med en sexgradig skala men det löser inte alla problem.

Som SOU (2007:28) visar genom sin underökning är att lärare har svårt att arbeta efter både mål att sträva mot och mål att uppnå, eftersom att läro- och kursplaner är skrivna för diffust. Det tycker jag stämmer med det mina intervjuade lärare säger. Men vad är det då som gör vårt system svårt? Det finns läro- och kursplaner och betygskriterier för VG och MVG för det

nionde läsåret. När jag undersökte var kritiken låg mot det kunskaps- och målrelaterade betygssystemet, märkte jag att det handlar om styrdokumentet och deras utformning. Lärarna som jag har intervjuat har själva varit med och utformat lokala betygskriterier på deras skola i deras respektive ämne. De anser precis som kritiken (SOU:2007:28) säger om styrdokumentet att de är skrivna på ett sätt som är svårt att förstå. De anser att man måste bryta ner dem för att kunna arbeta efter dem. Detta innebär att hur bra lärarna än gör i sina arbeten med styrdokumentet så kommer det alltid att skilja sig från skola till skola.

Lärarna som jag har intervjuat är inte inne på att det skulle vara till fördel om det bara fanns nationella betygskriterier utan de ser det som deras uppgift att tolka dem och göra kursplaner och betygskriterier begripliga. Detta kan bero på det Tholin (2004) skriver att Skolverket har uppmanat skolorna att arbeta om den nationella kursplanen till en lokal kursplan. Därför har lärarna varit tvungna att hitta på egna lösningar. Men Tholin (2004) menar att en lösning på allt skulle vara om skolorna inte skulle behöva formulera om styrdokumentet. På så vis skulle det minska i variansen mellan vad olika skolor undervisar om och betygsätter. Som en av de intervjuade lärarna säger så behöver tolkningsutrymmet minskas så att det blir lättare att betygsätta. Skulle hela landet använda samma tolkning av styrdokumentet så skulle variansen minska men den skulle nog inte helt försvinna. En av lärarna som är med i denna studie säger att han tolkar betygskriterierna en gång till efter att de har arbetat om dem på skolan när han skall använda betygskriterierna. Vilket leder till att den mänskliga faktorn inte går att komma ifrån men den går att minska ner. Så problemet med kursplaner och betygskriterier är att variansen mellan skolorna i Sverige kan skilja sig mycket i både undervisning och betygsättning. Som Tholin (2004) är inne på så kan det bli så att lärarna tenderar att undervisa om det de själva tycker är viktigt.

Det är en lärare i undersökningen som tycker att enkelheten i det relativa betygssystemet hade vissa fördelar och jag tror jag förstår vad han menar. Jag tror att om ett system är så avancerat att de som är utbildade för att använda det inte klarar av det, vem skall då göra det? SOU (2007:28) menar att det var statens skyldighet att utbilda lärarna när vi bytte betygssystem och det är här bristerna verkar finnas. Om man ser på de fyra lärarna som har medverkat i denna studie verkar de inte ha fått någon speciell utbildning inom betygsbedömning de senaste åren. Alla dessa fyra lärare är utbildade före år 2004 vilket innebär att de inte gick sin utbildning under tiden då fokus skulle läggas på området om just betyg och bedömning. För att främja likvärdig bedömning borde lärarna få fortbildning i betygsättning. I det relativa betygssystemet så visste du hur många som skulle ha en femma eller en trea. Det var enkelt, men jag säger inte att det var rättvist eller att det inte hade några brister, nästan tvärtom. Men det var enkelt att sätta betyg. Enkelheten har försvunnit till förmån för likvärdigheten. Vilket är bra, för utan likvärdiga betyg så brister vårt system, där betyg fungerar som en myndighetsutövning gentemot eleverna.

Alla fyra lärare som ingått i denna studie säger att de använder kursplanen i sin planering för att få med allt som eleverna skall uppnå. Detta är ett måste om man tänker på likvärdigheten. Om lärarna inte skulle utgå från kursplanen i sin undervisning så skulle de inte följa vårt betygssystem överhuvudtaget.

Vad finns det då för sätt att närma sig likvärdig bedömning? Lärare är som vilken annan människa som helst. Vilket betyder att det inte går att stänga av sina känslor eller sina fördomar. Som en av de intervjuade lärarna sade under intervjun att om hon skulle påverkas av sina känslor när hon skulle betygsätta så skulle hon söka sig ett annat arbete. Men är det så enkelt? Jag tror att de flesta lärarna försöker att inte låta sina känslor och relationer till elever

påverka sin bedömning men som tre av lärarna i denna studie säger rakt ut så tror de att relationen mellan en lärare och en elev kan få en betydande faktor vid betygsättningen. Andersson (1999) Tholin (2004) och Zeockler (2007) är alla inne på att det är svårt att inte bedöma en elev efter dens personlighet eftersom skolan skall utveckla social kompetens.

Om man ser på vad läro- och kursplanen säger om bedömning så skall en elevs faktiska kunskaper bedömas oavsett var eleven har lärt sig det. Det betyder att flit som en gång varit ett bedömningsområde inte längre skall bedömas (Andersson, 1999). Samma sak gäller en elevs ambitionsnivå, närvaro eller uppförande (Skolverket, 2004). Här är det en lucka i systemet tycker jag. Eftersom lärarna har fritt att välja arbetssätt i vårt betygssystem så måste en lärare kunna bedöma flit? Eller är det så att man bara skall se till resultatet, om då en engelsklärare har muntliga övningar och en elev vägrar delta ska då den eleven kunna bli godkänd? En av svensklärarna säger att hon vill att hennes elever arbetar med uppgifterna under lektionstid för att hon vill vara säker på att de inte tar hem uppgifterna och sedan söker upp saker på till exempel Internet. Jag tror att man som lärare kan bedöma bara resultatet på en uppgift men ibland krävs det att eleverna gör uppgiften i skolan. Sedan om eleven bara sitter i 30 minuter av 45 och sedan skriver en bra uppsats på de sista 15 minuterna så är det resultatet som skall bedömas inte arbetsprestationen. Som en av lärarna säger: om en elev är artig, alltid i tid, flitig och ambitiös så drar det knappast ner betyget men kanske att de kan väga uppåt. Tholin (2006) och Andersson (1999) tycker att det är orimligt att ha ett betygssystem som inte tar hänsyn till prestationer. Och det verkar som om lärarna jag har intervjuat vet om att det bara är en elevs faktiska kunskaper som skall bedömas men om det är så de gör i praktiken kan jag inte svara på.

Enligt en undersökning (Palmér, 2005) så visar det att lärare är mildare i sin bedömning av sina "egna" elever än vad man är mot andras. Det beror troligtvis på att man som lärare för en elev vet om elevens svårigheter och förutsättning och låter det spela en roll när man betygsätter, precis det här säger en av de intervjuade lärarna och det är därför han alltid bedömer själv, för att han är den som känner sina elever bäst. De här två sakerna säger emot varandra men eftersom det är kunskaper som skall bedömas utifrån betygskriterier så skall inte lärare låta sin bedömning påverkas av saker som inte berör målen med undervisningen. Av mina fyra intervjuade lärare så använder sig tre stycken av medbedömning och en som aldrig har använt det. De tre som använder sig av medbedömning gör det nästan uteslutande när det gäller de nationella proven. Vilket är bra att de nationella proven tas seriöst men vilket syfte fyller det om man ändå inte ser de nationella proven som betygsgrundade? Som lärare får man inte grunda sitt betyg bara på ett examinationstillfälle som till exempel de nationella proven. Jag antar att staten trodde att så kunde bli fallet när vi bytte betygssystem från det relativa systemet där standardiserade prov hade varit mycket viktiga. Precis det här säger Andersson (1999) och därför tycker han att det är viktigt att lärare som är utbildade före 1994 får utbildning inom betyg och bedömning. Det verkar nästan som om det har gått åt andra hållet istället, att de nationella proven får mindre tyngd än vad det var tänkt. Fortfarande skall de nationella proven vara betygsgrundade men bara en del av betyget. De nationella proven finns för att främja ett likvärdigt betyg. De ger oss lärare möjlighet att jämföra resultaten över hela landet (<http://www.skolverket.se/sb/d/261/a/1165>, 2009-01-07). När jag intervjuade läraren som hade betygsatt under det relativa systemet sade han att han tyckte att de nationella proven var bra för att se att undervisningen låg på rätt nivå. Men att ett nationellt prov bara kunde ha en positiv inverkan på betyget. Om en elev misslyckades så såg han det som ett isolerat tillfälle. Det är bara en av dessa tre lärare som har de nationella proven som ett tillfälle som påverkar betyget lika mycket som alla andra delar. So läraren som själv inte har

nationella prov i sitt ämne skulle gärna se det i framtiden. Just på grund av att han skulle få en chans att ge likvärdiga betyg och för att det då skulle gå att jämföra elever över hela landet. Han är av den åsikten att de nationella proven skall ligga till grund för ett betyg i ett ämne där de nationella proven ingår. Jag tror också att de nationella proven kan göra en stor nytta när det gäller likvärdig bedömning. Speciellt om rättningen av proven genomförs av flera lärare. Jag tror lärarna får en stor press på sig om eleverna inte uppnår det de skall i de nationella proven och därför använder de inte de som betygsgrundade. Alla lärare vill nog att sina elever skall klara det som det förväntas av dem. Självklart kan man inte bara använda sig av de nationella proven när man skall göra sin slutbedömning av en elev efter nio år i skolan men det skall vara en del av bedömningen både positivt och negativt.

För att eleverna skall få likvärdiga betyg så tror jag att man som lärare skall berätta för eleverna vad det är man kommer att bedöma. Vilka uppgifter, vilka prov och vad som väger tyngst. Allt för att ge eleverna en inblick i vad det är som krävs av dem. Om man som engelsklärare anser att den muntliga biten är den som är viktigast i bedömningen berätta då för eleverna att varje lektion är examinerande. Kraven och målen eleverna har på sig skall meddelas både till dem och till deras föräldrar enligt Lpo 94 (Lärarens handbok, 2004). Detta är något som jag ser brister på genom mina intervjuer. Lärarna går genom betygsriterierna i början av en termin och vissa av lärarna skickar hem dem till föräldrarna med eleverna. Jag tror att man måste vara mycket tydlig med vad man förväntar sig av eleverna och vad man har för syfte med det man gör. Har man det så kan man förvänta sig att eleverna vet om vad det är man bedömer och på så vis ge eleverna en chans att göra ett bra resultat.

Lärare skall ta hänsyn till elevers speciella behov och försöka anpassa undervisningen efter en elevs förutsättningar (Palmér (2005) och Skolverket (2004)). Det är ingen av lärarna som har strukit något mål för G på grund av att någon elev har haft någon form av handikapp. Men två av dem har anpassat sin undervisning för att göra det möjligt för eleven att uppnå målen men inte sänkt kraven för G. En av lärarna säger att han redan när han planerar sina lektioner tar hänsyn till vilka elever han har i en klass och på så vis kan han använda olika material till olika elever. Som han säger så försöker han lägga undervisningen på elevens nivå. Det är exakt det här som Lpo 94 säger att en lärare skall lägga upp sin undervisning efter elevernas förutsättningar. Som lärare står det också i Lpo 94 att man skall beakta en elevs utveckling under en hel kurs. Som lärarna säger som jag har intervjuat så tänker de på utvecklingen men har man inte uppnått ett visst betyg enligt betygsriterierna så har man inte och därför kan man inte få ett bättre betyg på grund av en fantastisk utveckling. Jag tror att skillnaden mellan de olika lärarnas sätt att betygsätta beror på det Skolverket (2004) skriver att vad en lärare väljer att grunda sin bedömning på avgörs av lärarens arbetsätt.

Så slutsatser blir den att vårt nuvarande betygssystem behöver utvecklas ytterligare för att lärare skall kunna ge sina elever likvärdiga betyg. När det införs en ny betygsskala så är det en bra början. Som vårt betygssystem är idag så måste lärare ta hjälp av varandra för att kunna bedöma en elev likvärdigt. Läro-, kursplaner och betygsriterier måste minska i varians mellan olika skolor för att elever skall få likvärdiga betyg. Här kan skolor inom kommuner hjälpa varandra att utforma mål för eleverna så att i alla fall skolor i samma kommun har samma betygskrav. För att uppnå likvärdighet så krävs tydlighet av lärarna. Här är det lärarnas skyldighet att informera elever och deras föräldrar vad som krävs för att eleverna skall uppnå målen. Men det viktigaste av allt är att staten är tydlig över vad det är som förväntas av lärarna och utbildar dem därefter. Så att lärarna är de personer som vet hur vårt betygssystem fungerar bäst. Det verkar som om lärarna är insatt i systemet men att de inte alltid följer det på grund av brister i det. Vad gäller de nationella proven och deras betydelse

så varierar det mellan lärarna jag har intervjuat. Här tror jag att staten måste vara tydligare vad det är som gäller. Min uppfattning är att lärarna jag har intervjuat gör så professionella bedömningar som de kan. De är medvetna om att deras relation till eleverna kan påverka deras bedömning men de försöker att inte låta sig påverkas av annat än deras kunskaper ställda till betygskriterierna. Att styrdokumentet ibland är oklart och diffusa försöker de rätta till genom att arbeta om dem tillsammans med andra lärare och på så vis jobba för likvärdig bedömning.

Metoddiskussion

Intervjuer var ett bra sätt att besvara min frågeställning. Genom intervjuerna fick jag en inblick i lärarnas tankar och erfarenheter av det kunskaps och målrelaterade betygssystemet utifrån hur de själva arbetar. Jag skulle påstå att denna studie inte går att generalisera på andra lärare. Detta var inte heller mitt syfte. Mitt syfte var att undersöka de här fyra lärarnas erfarenheter. Genom att använda bandspelare under intervjuerna så blev det möjligt att gå igenom materialet flera gånger. På så vis är risken mindre att man missar något väsentligt. Jag valde att inte skriva ordagrant vad lärarna sade utan skrev om deras tal till skriftspråk. Jag är medveten om att det kan medföra ändringar i deras utsagor. Men jag har varit väldigt noga med att inte ändra i deras utsagor utan bara göra de mera lättbegripliga.

Källförteckning

- Andersson, H. (1999). *Varför betyg? – Historiskt och aktuellt om betyg*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2006). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1:3. uppl. Malmö: Liber ab.
- Bjurwill, C. (2001). *A,B,C och D – Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Davidsson, L., Sjögren, B. & Werner, L. (2004). *Betyg – Grundskola, gymnasieskola, komvux*. Stockholm.
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Korp, H. (2003). *Kunskapsbedömning – Hur, vad och varför*. Kalmar Lenanders grafiska ab.
- Läraryrket (2004). *Lärarens handbok: skollag, läroplaner, yrkesetiska principer, FN:s barnkonvention*. (4. uppl.) Stockholm: Läraryrket.
- Palmér, A. och Östlund-Stjärnegårdh, E. (2005). *Bedömning av elevtest En modell för analys Svenskämnet i år 8, 9 och gymnasiet*, Stockholm Natur och kultur.
- Riksrevisionsverket, 2004:11 (2004). *Betyg med lika värde - en granskning av statens insatser*. Stockholm: Riksrevisionsverket.
- Skolverket (2004). *Likvärdig bedömning. Allmänna råd och kommentarer*. Stockholm: Skolverket.
- Statens offentliga utredningar (2007:28). *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan - Förslag till nytt mål- och uppföljningssystem*. Stockholm.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Tholin, J. (2006). *Att kunna klara sig i okänd natur: en studie av betyg och betygskriterier - historiska betingelser och implementering av ett nytt system*. Borås: Högskolan i Borås
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2001). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet, Ds 2008:13 (2008). *En ny betygsskala*. Stockholm: Fritzes.

Zoeckler, L.G. (2007). *Moral aspects of grading: A study of high school English teachers perceptions.*

Internetreferenser:

<http://www.skolverket.se/sb/d/1598/a/7142>, 2009-01-07

<http://www.skolverket.se/sb/d/261/a/1165>, 2009-01-07

Bilaga 1 – Informationsbrev

Hej.

Jag är en lärarstudent som går sista terminen på Högskolan i Gävle, och jag ska skriva ett examensarbete om betyg och bedömning i allmänhet och tanken om likvärdighet i synnerhet. Jag tänker samla in information via intervjuer med lärare där vi tar upp betyg- och bedömningsfrågor. Det insamlade materialet kommer att behandlas konfidentiellt och svaren kommer inte att kunna knytas till någon skola, kommun eller lärare. Jag kommer att skicka tillbaka intervjuutskriften för godkännande (möjlighet att lägga till och stryka i utskriften).

Om ni är intresserade att ingå i studien eller har frågor kontakta mig.

Med Vänliga Hälsningar

Fredrik Rautiainen

tel: xxxxx

e-mail: xxxxx

Bilaga 2 - Intervjufrågor

Inledande frågor

1. Hur länge har du arbetat som lärare?
 - På många olika skolor?
 - Vilka ämnen undervisar du i?
 - Vilka åldersgrupper?
2. När utbildade du dig till lärare?
 - Vilken inriktning hade du?

Huvudfrågor

3. Har du någon erfarenhet av det relativa betygssystemet?
 - Hur ser du på det kontra vårt nuvarande?
4. Vad tar du hänsyn till när du lägger upp din planering för en termin i ämnet svenska?
 - Läroplaner
 - Kursplaner
 - Barn med speciella behov
5. Har ni egna utformade kursplaner och betygskriterier på skolan?
6. Hur ser din undervisning ut?
 - Vad anser du vara examinerande?
 - Använder du prov?
 - Uppsatser?
 - Muntliga framföranden?
 - Diskuterars krav och målen på eleven med eleven och dens föräldrar som finns i läroplanen?
7. Vad väger du in när du gör en bedömning av en av dina elever i samband med betygssättningen i år nio?
 - Vad anser du vara det som är mest avgörande för betyget?
 - Timaktivitet/ flit
 - Närvaro
 - Läxor
 - Utveckling
8. Hur gör du när du skall sätta slutbetyg för en elev i år nio?
 - Sambedömning
 - Diskuterar med eleven i fråga?
9. Hur ser du på de nationella proven?
 - Viktiga för bedömningen i svenska?
10. Tror du att elevens personlighet kan påverka betygsbedömningen?

- Hur gör man för att hålla personliga åsikter avskilt från sin professionella åsikt?

11. Har du/ ni på skolan fått någon utbildning i betygsättning de senaste åren?

- Om ja, hur då?

12. Hur ser du på tanken med ett likvärdigt betyg?

Avslutande fråga

Är det något du vill lägga till som du kommit att tänka på under intervjun?